

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА**

**Інститут математики, економіки та механіки
Кафедра соціальної і прикладної психології**

Методичні рекомендації

до курсу «Психологія сім'ї»

для студентів напряму підготовки 6.030102. Психологія

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА**

**Інститут математики, економіки та механіки
Кафедра соціальної і прикладної психології**

М.Е. Білова

Методичні рекомендації

до курсу «Психологія сім'ї»

для студентів напряму підготовки 6.030102. Психологія

Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова

2015

Методичні рекомендації до курсу «Психологія сім'ї» для студентів
напряму підготовки 6.030102. Психологія

Укладач: М.Е. Білова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри
соціальної і прикладної психології ОНУ імені І.І.Мечникова.

Рецензенти:

Н.В. Родіна доктор психологічних наук, професор
кафедри соціальної і прикладної психології ОНУ імені І.І.Мечникова.

О.Д. Литвиненко, кандидат психологічних наук, доцент кафедри
диференціальної і спеціальної психології ОНУ імені І.І.Мечникова.

Рекомендовано до друку Вченою радою ІМЕМ ОНУ імені І.І.Мечникова

Протокол № __ від _____.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка до курсу «Психологія сім'ї»

Опис навчальної дисципліни

Тематичний план курсу

Теми та зміст практичних занять

Теми для самостійного засвоєння матеріалів курсу

Методичні рекомендації до вивчення курсу «Психологія сім'ї»

Питання до іспиту з курсу «Психологія сім'ї»

Список рекомендованої літератури

Пояснювальна записка

Курс "Психологія сім'ї" виконує особливі функції в структурі дисциплін психологічної освіти та підготовки психолога. Поширене коло проблем сучасної родини в Україні розглядається з точки зору психологічних функцій сім'ї, зміни традиційної, авторитарної моделі родини на егалітарну. Основне завдання курсу - ввести майбутнього психолога у світ сімейної психології в області знання і практики. Навчальна дисципліна має на меті систематично викласти основні уявлення про сім'ю, як соціальному інституті, її функціях, структурі, надати повну класифікацію існуючих сімейних типів, феноменології, умови функціонування і розвитку, представити систему категорій і понять, за допомогою яких психологія прагне виразити все різноманіття міжособистісних відносин, виділити компоненти, що забезпечують психологічну цілісність особистості.

Мета курсу ознайомити студентів з психологією шлюбно-сімейних стосунків як науковою дисципліною та прикладною галуззю психологічної науки. Створити умови для засвоєння знань щодо психологічних закономірностей сімейних відносин й вироблення вмінь застосування знань у професійній діяльності.

Завдання курсу

1. Студенти повинні орієнтуватись в складних проблемах сімейних відносин, теоретично реконструювати закономірності життєдіяльності сім'ї.
2. Студенти повинні навчитись професійно допомагати членам подружжя розуміти один одного, будувати конструктивні відносини, вирішувати закономірні проблеми сім'ї.
3. На засаді успішного вивчення курсу студенти досягнуть не лише когнітивних змін, але й особистісно-емоційних зрушень, формування готовності успішно будувати свою сім'ю.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

Знати:

- предмет, об'єкт і завдання навчальної дисципліни «Психологія сім'ї»;
- методологію соціально-психологічних досліджень проблем шлюбно-сімейних стосунків;
- форми організації шлюбно-сімейних стосунків в історичному контексті;
- особливості функціонально-рольової структури сімейних відносин;
- життєвий цикл сім'ї та динаміку сімейних відносин;
- сутність дитячо-батьківських стосунків у сім'ї, стилі і помилки у виховному процесі у сім'ї;
- причини сімейних і подружніх конфліктів;
- концепції та форми дестабілізації сімейних стосунків;
- сучасні методи діагностики сім'ї.

Вміти:

- розрізняти конфліктні, кризові і проблемні сім'ї; проводити корекційно-розвиваючу, просвітницьку роботу із сім'єю;
- організувати і провести виховні бесіди, тренінги із старшокласниками,
- педагогічним колективом закладів освіти з проблем підготовки до сімейного життя, профілактики і усунення конфліктних ситуацій у родині, виховання та розвитку дитини у сім'ї;
- надавати рекомендації членам родини з метою покращення психологічного мікроклімату у сім'ї та сприяння задоволенню основних потреб і гармонійному розвитку членів родини;
- оволодіти умінням рефлексувати свої почуття, аналізувати і будувати взаємовідносини у своїй сім'ї, професійно допомагати членам подружжя розуміти один одного, конструктивно вирішувати проблеми сімейних взаємовідносин.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2,0	Галузь знань 0301 Соціально-політичні науки (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
	Напрямок підготовки <u>0401 «Психологія»</u> (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>6030102</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)			
Загальна кількість годин - 72		7-й	8-й
	Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	18 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	10 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		32 год.	50 год.
Індивідуальні завдання:			
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/0,8

для заочної форми навчання – 1/2,6

Тематичний план курсу

Тема 1. Психологія сімейних відносин як галузь психологического знання. Об'єкт, предмет і завдання психології шлюбно-сімейних стосунків. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-сімейних стосунків. Місце психології шлюбно-сімейних стосунків в системі сучасної наукової психології. Еволюція шлюбу і сім'ї в історії людського суспільства. Форми організації шлюбно-сімейних відносин в історичному контексті. Методологічні проблеми дослідження сім'ї. Специфіка різних підходів до дослідження сім'ї. Етичні та деонтологічні принципи роботи з сім'єю: труднощі, обмеження, показання та протипоказання.

Тема 2. Соціально-психологічна характеристика сучасної сім'ї.

Поняття «родина» і «шлюб». Типологія шлюбу. Нормативні та ненормативні моделі сім'ї. Типологія сучасних сімейних відносин за різними критеріями. Форми шлюбно-сімейних відносин. Основні функції сучасної сім'ї (господарсько-побутова, репродуктивна, виховна, соціалізація, "психотерапевтична", сексуально-еротична, досуговая, первинного соціального контролю). Види сім'ї за структурою (нуклеарна, розширена, повна, неповна), за національним складом, за співвідношенням поколінь, за характером розподілу ролей, у тому числі і сексуальних; за походженням, по гармонійності та ін. Різновиди дисгармонійних сімей Тенденції розвитку альтернативних форм шлюбно-сімейних стосунків (ненормативні моделі сім'ї).

Тема 3. Сім'я як цілісна саморегулююча система.

Поняття сім'ї як цілісної саморегулюючої системи. Основні структурні елементи сімейної системи: згуртованість, ієрархія, гнучкість, межі сім'ї, сімейні ролі. Функціонально-рольовий характер сімейних відносин.

Особливості функціонування сімейної системи: патерни взаємодії, циркулювання інформації, стилі емоційної комунікації. Феномени «сімейної історії», «сімейного міфу»; «сімейної легенди», «сімейного сценарію»; сімейні норми і правила, сімейні цінності, традиції і ритуали.

Тема 4. Рольова структура сім'ї.

Види подружньої взаємодії. Рівні подружніх відносин. Сімейні ролі й сімейна рольова структура. Поняття рольової адекватності чоловіка і жінки. Конвенційні і міжособистісні ролі в сім'ї. Види сімейних ролей, їх особливості. Сімейні ролі и лідерство. Контроль и влада в сімейних відносинах. Подружні ролі і розподіл влади в сім'ї. Типи верховенства в сім'ї: авторитарний, демократичний і егалітарний. Рольова поведінка в шлюбі: рольові очікування і рольові домагання подружжя. Основні поняття, сфери, значення, підходи і методи дослідження рольової поведінки в шлюбі. Види розподілу ролей у сім'ї. Класифікація рольової поведінки К.Кіркпатрік і Л.Рейнвотера. Фактори, що визначають рольове поведінки кожного з подружжя та інших членів сім'ї.

Тема 5. Психологічні закономірності формування подружжя і вибору шлюбного партнера.

Теорія комплементарних потреб Р Уніча. Теорія принципу вибору партнера Б. Мурстейна. Інструментальна теорія вибору партнера Р. Сентерса. Теорія «фільтрів» А.Керкгоффа и К. Девіса. «Кругова теорія любові» А. Рейса. Розвиток емоційних відносин від симпатії до зрілого, стабільного кохання (теорія «фільтрів»). Сучасний психоаналіз про психологічні причини взаємної привабливості у майбутньому подружжі. Типові помилки у виборі шлюбного партнера. Опосередкованість емоційного відношення до партнера попереднім досвідом спілкування з ним. Зміст феномену кохання. Кохання як вищий рівень атракції. Типологія кохання. Характеристика структури кохання. Ідеалізація партнера та її роль у емоційних відносинах. Теорія

романтичного (пристрасного) кохання Е. Уолстер. Значення «рівневих» характеристик особистості в стабілізації відносин кохання. Інтенсивність романтичної поведінки особистості та її емоційна зрілість. Відмінності стабільного кохання від романтичного. Наукові моделі кохання – песимістична та оптимістична. Закономірності розпаду емоційних відносин кохання.

Тема 6. Життєвий цикл сім'ї. Фактори сімейного благополуччя.

Поняття психологічного сумісництва в діаді. Класифікація та характеристика рівнів сумісництва у подружжі. Сумісництво у подружжі як передумова та результат успішності шлюбу. Когнітивістська трактовка психологічного сумісництва в діаді. Гіпотеза Вінча щодо обов'язковості компліментарності потреб та якостей шлюбних партнерів. Значення подібності та відмінності індивідуально-психологічних особливостей шлюбних партнерів для стабілізації відносин у подружжі. Характеристика психологічних факторів, які руйнують психологічне сумісництво шлюбних партнерів і сім'ю; психоаналітичне трактування сумісництва у подружжі: характеристика сумісництва у щасливих, нещасливих та середніх сім'ях. Психологічні особливості успішного шлюбу.

Тема 7. Нормативні та ненормативні кризи подружнього життя.

Особливості нормативних криз подружнього життя. Періодичні кризи розвитку сім'ї як об'єктивні причини подружньої дисгармонії. Подружні конфлікти: види, особливості, функції, причини, динаміка і значення. Конфлікти у подружжі як суб'єктивне несумісництво поглядів, потреб, дій шлюбних партнерів. Особливості конфліктів у благополучних й неблагополучних сім'ях. Феномен прощення та його роль в оптимізації відносин у подружжі. Ненормативні кризи життєвого циклу розвитку сім'ї. Розлучення як криза розвитку сім'ї. Причини, види і основні фази розлучення.

Тема 8. Соціально-психологічні особливості подружніх конфліктів.

Види деструкції сім'ї. Типи дисфункціональних сімейних структур. Об'єктивні і суб'єктивні детермінанти подружніх конфліктів. Суб'єктивна картина подружніх конфліктів. Особливості конфліктів в стабільних і нестабільних подружніх парах. Сім'я як джерело психічної травми. Поняття про «патогенну ситуацію». Основні види сімейно-обумовлених травмуючих станів. Засоби психологічної професійної допомоги дисфункціональним сім'ям. Профілактика та корекція дисгармонії сім'ї.

Тема 9. Дитячо-батьківські відносини

Роль сім'ї у розвитку дитини на різних етапах онтогенезу. Особливості дитячо-батьківських відносин у дитячому, підлітковому та юнацькому віці. Основні характеристики дитячо-батьківських відносин (емоційне прийняття дитини, ступінь задоволення потреб дитини, стиль спілкування і взаємодії з дитиною, система контролю, мотиви виховання дітей у сім'ї, виховні цінності, стиль виховання і його стійкість). Види батьківських установок: відхилення, байдужість, надвимогливість, гіперопіка, вивчена безпорадність, стійкість, активна любов. Основні типи сімейного виховання.

Теми та зміст практичних занять

Практичне заняття 1. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-сімейних стосунків.

Питання для обговорення

1. Основні цілі та завдання психології сім'ї.
2. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-родинних стосунків: еволюційний напрям, функціональний напрям.
3. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-родинних стосунків: етологічний напрям, емпіричний напрям.
4. Науковий напрям: тенденції вивчення сім'ї як малої соціально-психологічної групи: В. Джеймс, Ч. Кулі, В. Томас, Ф. Знанецкий, Же. Піаже, З. Фрейд.

Теми рефератів

1. Становлення психології сімейних відносин.
2. Еволюція сімейно-шлюбних відносин в історії розвитку суспільства.
3. Православні сім'ї.
4. Взаємовідносини в мусульманських сім'ях.
5. Ставлення до дітей в сім'ях від давнини до наших днів.

Практичне заняття 2. Форми організації шлюбно-сімейних відносин в історичному контексті.

Питання для обговорення

1. Назвіть етапи розвитку психології сімейних відносин.
2. Охарактеризуйте сімейні відносини в давнину.
3. Охарактеризуйте моногамні сім'ї.
4. Назвіть напрямки еволюції сім'ї.
5. Розкрийте динаміку ставлення до дітей.

Теми рефератів

1. Взаємини в православних сім'ях.
2. Взаємини в мусульманських сім'ях.
3. Відношення до дітей в сім'ях від старовини до наших днів.
4. Шлюб в давнину. Виникнення міської цивілізації. Закони Хаммурапі - царя Вавилонії. Шлюб в Давньому Єгипті.
5. Шлюб у Стародавній Іудеї. Історії щасливих і нещасливих шлюбів в Старому Завіті. Історія Якова та Рахілі.
6. Шлюб у Стародавній Греції. Шлюб в Спарті і в Афінах. Теорія Піфагора Самоський.
7. Шлюб у Стародавньому Римі. Ромул - засновник перших законів Римського права про шлюб. Закони Риму. Ідея, покладена в основу шлюбу.
8. Роль національних традицій в сімейних відносинах.

Практичне заняття 3. Сім'я як соціальний інститут.

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте сім'ю як соціальний інститут: типи, функції.
2. Охарактеризуйте сім'ю як малу соціальну групу.
3. Які основні проблеми сучасної сім'ї?
4. Які сім'ї є основним об'єктом взаємодії соціальних служб?
5. Які завдання соціальних служб щодо сім'ї?

Теми рефератів

1. Людина і сім'я в інформаційному суспільстві: соціально-психологічні проблеми та шляхи їх вирішення.
2. Зображення сім'ї в художній літературі.
3. Мікроклімат у родині.
4. Роль національних традицій в сімейних відносинах.
5. Роль сім'ї в процесі соціалізації особистості.

Практичне заняття 4. Становлення подружньої пари.

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте розвиток відносин в передшлюбній парі.
2. Назвіть передшлюбні чинники «успіху» та «ризиків».
3. Сформулюйте основні психологічні критерії любові.
4. Знайдіть і обґрунтуйте відмінності між такими станами, як любов, закоханість, часткова любов.
5. Виділіть основні компоненти психологічної готовності молодих людей до шлюбу.

Теми рефератів

1. Вплив самооцінки та рівня домагань на еталонний образ супутника життя.
2. Основні причини ідеалізації партнера.
3. Психологічні критерії любові.
4. Основні компоненти психологічної готовності до шлюбу.
5. Психологічні умови оптимізації взаємин у перед-шлюбному періоді.
6. Соціально-психологічна діагностика осіб, що вступають у шлюб.
7. Дослідження мотивів вступу в шлюб в дисфункціональних сім'ях.

Практичне заняття 5. Динаміка шлюбно-сімейних стосунків.

Питання для обговорення

1. Назвіть основні компоненти подружньої сумісності.
2. Які основні етапи подружніх відносин?
3. Назвіть кризові періоди розвитку подружніх відносин.
4. Які фактори впливають на сімейне благополуччя?

Теми рефератів

1. Вплив особистісних особливостей подружжя на стійкість шлюбу.
2. Фактори та умови сімейного благополуччя.
3. Моделі взаємин подружжя в сім'ї.
4. Конструктивне сімейне спілкування.
5. Етапи подружніх і сімейних відносин.
6. Кризові періоди розвитку подружніх відносин.
7. Феномен подружньої сумісності.

Практичне заняття 6. Фактори сімейного благополуччя.

Питання для обговорення.

1. Назвіть основні компоненти подружньої сумісності.
2. Які основні етапи подружніх відносин?
3. Назвіть кризові періоди розвитку подружніх відносин.
4. Які фактори впливають на сімейне благополуччя?

Теми рефератів

1. Вплив особистісних особливостей подружжя на стійкість шлюбу.
2. Фактори та умови сімейного благополуччя.
3. Моделі взаємин подружжя в сім'ї.
4. Конструктивне сімейне спілкування.
5. Етапи подружніх і сімейних відносин.
6. Феномен подружньої сумісності.

Практичне заняття 7. Конфлікти у подружжі як суб'єктивне несумісництво поглядів, потреб, дій шлюбних партнерів.

Питання для обговорення.

1. Назвіть основні причини сімейних конфліктів.
2. Охарактеризуйте етапи конфлікту.
3. Розкрийте основні характеристики типових конфліктів.
4. Обґрунтуйте способи виходу з конфлікту.

Теми рефератів

1. Типології проблемних сімей.
2. Сімейні конфлікти: види, джерела, наслідки.
3. Психологічна допомога сім'ї в конфліктних ситуаціях.
4. Стратегії поведінки в конфлікті та способи виходу їх нього.

Практичне заняття 8. Розлучення як соціально-психологічний феномен.

Питання для обговорення.

1. Які основні причини розлучень?
2. Мотиви розлучень у чоловіків і жінок. Схожість і відмінності.
3. Чи є відмінності в причинах і наслідках розлучень в сучасних і традиційних сім'ях?
4. Кому частіше належить ініціатива розриву сімейних відносин?
5. Чим різняться юридичні та психологічні форми розлучення?

Теми рефератів

1. Особистісна і соціальна ідентичність подружжя в процесі розлучення.
2. Міфи про сім'ю і сімейних ролях.
3. Кроскультуральні дослідження змішаних шлюбів і мотивації розлучень в них.
4. Проблеми психологічного аналізу ситуації перед розлученням подружжя.
5. Розлучення як соціально-психологічний феномен і особливості його протікання в різних соціальних групах.

Практичне заняття 9. Батьківське ставлення до дитини та його вплив на психічний розвиток особистості.

Питання для обговорення.

1. Перерахуйте основні поняття, які використовуються для теоретичного й експериментального аналізу батьківсько-дитячих відносин.
2. Як особистісні якості батьків можуть впливати на характер, зміст, емоційне забарвлення дитячо-батьківських відносин.
3. Які якості властиві оптимальної батьківської позиції?
4. Які стилі виховання можуть зустрітися в неповній сім'ї: материнської, батьківської?
5. Охарактеризуйте батьківські відносини в багатодітній родині і в сім'ї з єдиною дитиною.

Теми рефератів

1. Типології батьківського ставлення до дитини.
2. Зміна структури і функції сім'ї у зв'язку з народженням дитини.

3. Психологічні особливості протікання бажаної і небажаної вагітності.
4. Сучасне батьківство: стереотипи і нові тенденції.
5. Психологічні особливості батьківського ставлення до єдиної дитини.
6. Психологічні особливості багатодітної сім'ї.
7. Батьківське ставлення прийомного батька.

Практичне заняття 10. Прабатьки у системі сімейних відносин.

Питання для обговорення.

1. У чому схожість і відмінність прабатьківській та батьківської позицій людини середнього віку в сім'ї?
2. Розгляньте взаємозв'язок поколінь в суспільстві як механізм культурного успадкування.
3. Розгляньте взаємини поколінь в сім'ї як механізм психологічного наслідування.
4. Поміркуйте, які дані вашого власного життєвого досвіду свідчать про існування сімейного позитивного і негативного психологічного наслідування.
5. Які соціальні очікування щодо ролі бабусі та дідуся в родині?

Теми рефератів

1. Залежність психічного розвитку дитини від його позиції в сім'ї.
2. Стиль сімейного виховання і сценарій життя дитини.
3. Конфлікти батьків і підлітків: причини, зміст, функція.
4. Типології прабатьківської поведінки.
5. Роль бабусі та дідуся в житті людини.

Практичне заняття 11. Основні підходи до сімейного консультування.

Питання для обговорення.

1. Охарактеризуйте основні підходи до сімейного консультування.
2. Розкрийте основні стадії процесу консультування.
3. Опишіть методи і прийоми, використовувані в сімейному консультуванні.
4. Охарактеризуйте основні підходи сімейного консультування.

5. Назвіть основні типи практики роботи сімейних консультантів.
6. У чому полягають основні вимоги до роботи з подружньою парою?
7. Назвіть особливості консультування з приводу складнощів взаємин з дітьми.

Теми рефератів

1. Індивідуальне психологічне консультування.
2. Сімейне консультування.
3. Консультування подружньої пари.
4. Сімейний консультант: особистість і діяльність.

Теми для самостійного засвоєння матеріалів курсу

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Теоретичні підходи до психологічного дослідження сімейних відносин.	4
2	Тенденції розвитку альтернативних форм сімейних відносин.	4
3	Феномен «сімейного міфу». Значення «соціальної драматургії» Гофмана для розуміння сімейних відносин. Аналіз деформацій сімейного функціонування.	4
4	Теорії вибору шлюбного партнера. Психоаналітичне трактування вибору партнера.	4
5	Значення рівневих характеристик особистості в стабілізації відносин у подружжі. Аналіз наукових моделей кохання. Закономірності розпаду емоційних відносин кохання.	4
6	Класифікація й характеристика поведінкових реакцій партнера на намагання іншого змінити його.	4
7	Когнітивістське та психоаналітичне трактування проблеми сумісництва у подружжі.	4
8	Роль батька і бабусі у сімейному вихованні. Проблеми мачухи та вітчима у сімейних відносинах.	4
	Разом	32

Методичні рекомендації до вивчення курсу «Психологія сім'ї»

В процесі викладання курсу «Психологія сім'ї» вживаються наступні **методи навчання.**

Проведення лекційних та семінарських занять, індивідуально-консультативна робота, самостійна робота з літературою і в інформаційних мережах, виконання самостійних завдань – учбових чи наукових. Індивідуально-консультативна робота передбачає взаємодію студентів з викладачем, по-перше, для відробки пропущених занять, співбесід по матеріалах, які не засвоєні студентами чи викликають певні труднощі; по-друге, для контакту зі студентами, які виконують творчі завдання, проявляють інтерес і здібності до наукової роботи.

Для оцінювання знань студентів використовується два види контролю: поточний і підсумковий. Поточний контроль здійснюється у формі оцінок за різні види аудиторної та самостійної роботи – активність на семінарах (участь у обговоренні питань, у дискусіях тощо), результати виконання творчих завдань, підготовки і презентації рефератів та ін.

Підсумковий контроль здійснюється на засаді виконання завдання із самостійного опрацювання певних питань курсу, які оговорюються та оцінюються на практичних заняттях та результату складання іспиту.

Методичні вказівки до виконання рефератів.

Реферат — короткий виклад (огляд) змісту однієї або декількох наукових робіт або книг з певної тематики. У рефераті повинно бути якнайповніше розкрито зміст теми, основні теоретичні та фактичні відомості. Розширений, або зведений (за декількома джерелами, оглядовий) реферат містить відомості про певну кількість робіт з одної теми, викладені у вигляді добре структурованого тексту.

Реферат — перший ступінь на шляху освоєння навиків проведення науково-дослідної роботи, оскільки він є однією з початкових форм подання наукових результатів письмово. Це робота теоретичного характеру із джерелами інформації по аналізу, порівнянню і узагальненню даних, одержаних іншими дослідниками обраної теми. Важливо, що в процесі написання реферату формується власний погляд на проблему.

Оформлення та структура реферату

Оптимальним вважається обсяг реферату у 10-15 сторінок друкарського тексту. Формат паперу — А4, кегль — 14, міжрядковий інтервал — 1,5. Поля: ліворуч — 3 см, справа — 1,5 см, зверху — 2,0 см, знизу — 2,0 см. . *Times New Roman*, 14. Абзац 1,25 см.

Реферат повинен мати титульний аркуш (співпадає з оформленням титульного аркуша до контрольної роботи, див), зміст, список використаної літератури, який розміщується на останній сторінці рукопису реферату.

На останній сторінці рукопису реферату ставиться підпис його автора і дата закінчення роботи.

Критерії оцінки реферату

Реферати в рамках навчального процесу у вузі оцінюються за наступними головними критеріями:

- уміння підібрати наукову літературу по темі;
- інформаційна насиченість, новизна, оригінальність викладу питань;
- простота і дохідливість викладу;
- структурна організованість, логічність, граматична правильність і стилістична виразність;
- переконливість, аргументованість, практична значущість і теоретична обґрунтованість пропозицій і висновків, зроблених в рефераті.

Питання до іспиту з курсу «Психологія сім'ї»

1. Еволюція шлюбно-сімейних відносин й тенденції розвитку сім'ї в сучасному світі.
2. Сучасна модель сім'ї, її основні особливості.
3. Поняття сім'ї як цілісної саморегулюючої системи.
4. Структура сім'ї. Рівні функціонування сім'ї як системи.
5. Основні властивості структурних елементів сім'ї (системний підхід).
6. Особливості функціонування сім'ї як системи.
7. Елементи аналізу еволюційних процесів сім'ї: сімейна історія, сімейний міф, сімейна легенда, сімейний сценарій.
8. Змістовна основа життя сім'ї.
9. Функції та стадії розвитку сім'ї.
10. Порушення функціонування сім'ї.
11. Тенденції розвитку альтернативних форм шлюбно-сімейних відносин.
12. Неблагополучні сім'ї: класифікація типів.
13. Типологія сучасної сім'ї; класифікація типів родини за різними підставами.
14. Поняття успішності шлюбу й факторів, що на нього впливають.
15. Психологічні завдання сім'ї (Джудіт Уоллерстайн).
16. Характеристика основних типів успішного шлюбу (Дж. Уоллерстайн).
17. Поняття «антишлюб». Аспекти небезпеки перетворення успішного шлюбу в «антишлюб».
18. Характеристика основних теоретичних підходів до дослідження психологічних проблем сімейних відносин.
19. Форми шлюбно-сімейних відносин.
20. Види та рівні подружніх відносин.
21. Ненормативні моделі сім'ї (альтернативні форми шлюбно-сімейних відносин).
22. Нетрадиційні сім'ї: типологія та характеристика основних типів.

23. Психологічні закономірності розвитку емоційних відносин і вибору шлюбного партнера.
24. Теорія комплементарних потребностей Р.Уинча.
25. Теорія вибору шлюбного партнера Б.Мустейна.
26. Теорія «фільтрів» (А.Керкгофф, К. Девис, Р.Зидлер)
27. «Кругова теорія кохання» А.Рейса.
28. Теоретична модель співвідношення процесів міжособистісного сприйняття та динаміки дошлюбних відносин (Абалкіна М.А.).
29. Специфіка дошлюбного періоду.
30. Основні дошлюбні чинники успішності адаптації подружжя.
31. Особливості дошлюбних відносин, які потребують компенсаторних дій щодо успішності шлюбу.
32. Типові помилки у виборі шлюбного партнёра. Ідеалізація партнера.
33. Мотивація вступу до шлюбу.
34. Зміст феномена кохання: оптимістична (А.Маслоу) та песимістична (Л.Каслер) моделі кохання.
35. Триангулярна теорія кохання Р. Стернберга.
36. Види кохання.
37. Мотиви вступу до шлюбу в дисфункціональних сім'ях.
38. Сімейні ролі й сімейна рольова структура.
39. Основні рольові категорії жінок та чоловіків за С. Лібихом та їх вплив на успішність шлюбу.
40. Фактори, що впливають на формування рольових стереотипів.
41. Проблема сімейного лідерства.
42. Нормативні кризи сімейного життя.
43. Конфлікти у подружжі: типологія та причини.
44. Особливості конфліктів у благополучних и неблагополучних сім'ях.
45. Мотивація конфліктів у подружжі.
46. Моделі поведінки подружжя у міжособистісних внутрісімейних конфліктах. (В.А.Кан-Калик).

47. Основні принципи спільного подружнього життя.
48. Основні причини сімейних конфліктів.
49. Труднощі сімейного життя по Е.Г. Сйдеміллеру і В. Юстицкісу.
50. Сім'я як можливий фактор психічної травми.

Рекомендована література

Базова

1. Алешина Ю.Б., Гозман Л.Я., Дубовская Е.Н. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений. – М., 1987.
2. Андреева Т.В. Семейная психология. – Спб., 2004.
3. Гозман Л.Я. Психология эмоциональных отношений. – М., 1987.
4. Гозман Л.Я. Социально-психологические исследования семьи: проблемы и перспективы// Психологический журнал., - 1991. - № 4.
5. Кроник А.А., Кроник Е.А. В главных ролях: Вы, Мы, Он, Ты, Я: психология значимых отношений. – М., 1989.
6. Кроник А.А., Кроник Е.А. Психология человеческих отношений. – Дубна, 1998.
7. Майерс Д. Социальная психология. – Спб., 1997.
8. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений. – Киев, 1990.
9. Роджерс К. Психология супружеских отношений. – М., 2002.
10. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту. – М., 2000.
11. Сатир В. Как строить себя и свою семью. – М., 1992.
12. Скиннер Р., Клинз Дж. Семья и как в ней уцелеть. – М., 1996.
13. Сысенко В.А. Супружеские конфликты. – М., 1993.
14. Фромм Э. Искусство любви. – Спб., 2001.
15. Шнейдер Л.Б. Семейная психология. – М., 2008.

Допоміжна

1. Адлер А. Наука жить. - Киев, 1997.
2. Аронс К. Развод: крах или новая жизнь? – М., 1995.
3. Берн Э. Игры, в которые играют люди. – М., 1988.
4. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. – М., 1986.
5. Бубер М. Я и Ты. – М., 1993.
6. Буянов М.И. Ребенок из неблагополучной семьи. – М., 1988.

7. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия. – Спб., 2001.
8. Винникот Д.В. Маленькие дети и их матери. – М., 1998.
9. Гасин Э.А. Психология прощения// Вопросы психологии. – 1999. - № 4.
10. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком. Как? – М., 2006.
11. Дементьева И.Ф. Первые годы брака. – М., 1991.
12. Дружинин В.Н. Психология семьи. - Екатеринбург, 2000.
13. Кент М. Стратегия развода: о чём вам не расскажет ваш адвокат. – Спб., 1993.
14. Ковалёв С.В. Психология современной семьи. - М., 1988.
15. Лофас Ж., Сова Д. Повторный брак: дети и родители. – Спб., 1996.
16. Маслоу А. Психология бытия. – М., 1996.
17. Мэй Р. Любовь и воля. – М., 1997.
18. Мень А. Прощеное воскресенье. – М., 1991.
19. Навайтис Г. Муж, жена и ... психология. – М., 1995.
20. Навайтис Г. Тайны семейного (не)счастья. – М., 1998.
21. Обозов Н.Н. Совместимость и срабатываемость людей. – Спб., 2000.
22. Пинт А. Люблю – ненавижу. – М., 2000.
23. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования. – М., 2002.
24. Психология семьи. – Самара, 2002.
25. Психология человеческих проблем: Хрестоматия. – Минск, 1998.
26. Рипинская М. Психология измены. – Спб., 2002.
27. Ричардсон Р.У. Силы семейных уз. – Спб., 1994.
28. Самоукина Н.В. Парадоксы любви и брака. – М., 1998.
29. Сатир В. Психотерапия семьи. – Спб., 1999.
30. Семья в психологической консультации/ Под ред. Бодалева А.А. и Столина В.В. – М., 1989.
31. Харли Уиллард. Законы семейной жизни. – М., 1992.
32. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В.В. Психология и психотерапия семьи. – Спб., 2000.